

ČTVRTLETNÍK

JARO 2024

PRO PAMÁTKY

Vhled pod povrch

ROZHOVOR S ARCHITETKOU A PAMÁTKÁŘKOU HANOU ŘEPKOVOU
NOVÝ SERIÁL O PRŮMYSLOVÉ ARCHITECTUŘE A KONVERZÍCH
OBNOVA TŘÍ HISTORICKÝCH VILOVÝCH OBJEKTŮ

Eliška Havlíček

ÚVODEM

Přinášíme inspirativní čtení a nabízíme nové úhly pohledu na památkovou péči. Tak třeba fenomén panelových sídlišť. Kdo by si ještě před pár lety pomyslel, že v tomto většinově vnímaném symbolu uniformity lze nacházet také hodnoty, které je dobré chránit? Využití průmyslové architektury je na tom o poznání lépe. Vznikají nové a zajímavé projekty, stále je ovšem nutné připomínat její význam. Proto začíná nový seriál, ve kterém představujeme pohledy odborníků a reálné příklady z praxe. Věřím, že zaujmou i vás. Jsem rád, že můžeme v časopisu stále upozorňovat na vydařené rekonstrukce i obnovy dalších historických staveb. Nehledě na jejich velikost a stáří. Jak se na stránkách časopisu dozvíte, citlivě lze k revitalizaci přistoupit třeba i pod zemí v pražském metru.

Nedílnou součástí zájmu o památky jste ale také vy, naše čtenářky a čtenáři. Děkuji, že jste s námi a mnozí podporujete osvětu pravidelně. Zapojení širší veřejnosti navíc hraje významnou roli při budování komunit. I malý příspěvek může přispět k zachování kulturního dědictví pro budoucí generace.

Aleš Kozák

DOPORUČUJEME

NOVĚ ZAPSANÉ PAMÁTKY

V posledním čtvrtletí roku 2023 přibylo do evidence Národního památkového ústavu přes 20 nemovitých kulturních památek. Ministerstvo kultury za ně prohlásilo mimo jiné viniční usedlost Popelářka v Praze, vesnické domy v Rotavě a Markvarticích, objekt lehkého opevnění ve Starém Městě nebo správní budovu Schichtových závodů v Ústí nad Labem. Památkami se staly železniční

Eliška Havlíček

stanice a městský dům v Žatci, frýdlantský pivovar, kostel ve Vrbatově Kostelci či mělnická Balíkova vila od Bohumila Hypšmana.

PŘEDNÁŠKOVÝ CYKLUS KRA/JINÁ

Spolek KRUH přiváží do Česka zástupce progresivní krajinářské architektury i inspirativní osobnosti, které posouvají současné přístupy ke krajině. Na přednášce 4. dubna se představí Martin Schmitz z berlínského studia LOIDL, autor proměny parku bývalého kolejiště Gleisdreieck v Berlíně, a zahradní architekt a zahradník Ondřej Fous, který se podílel na krajinářském řešení okolí Národního muzea v Praze. 2. května přijede Michelle Delk, ředitelka

krajinářské sekce ateliéru Snøhetta, která byla oceněna Americkou společností krajinářských architektů (ASLA) za svůj přínos k profesi a společnosti. Spolu s ní promluví Thomas Kissling, zástupce švýcarského studia Vogt Landscape Architects. Jarní cyklus uzavře 6. června francouzský krajinářský ateliér Wagon s Francois Vadepiedem a Mathieu Gontierem, kteří se zabývají nejen návrhy, ale i procesem proměny míst. Dále vystoupí český ateliér Terra Florida se zástupkyněmi Zuzanou Štemberovou a Lucií Vogelovou. Bližší informace a místo konání najdete na www.kruh.info.

BAROKNÍ PODVEČERY 2024: VŠECHNY CESTY VEDOU DO ŘÍMA

Koncerty 24. ročníku Barokních podvečerů uvedou díla skladatelů, jejichž tvorba je spojena s Římem přelomu 17. a 18. století. Koncert Il Pianto Amoroso zazní 18. dubna

v Lobkowiczském paláci v Praze v podání sopranistky Hany Blažíkové a ansámblu Collegium Marianum. Do Břevnovského kláštera se za Collegiem Marianem vypravte 21. května na koncert Apollón & Dionýsos. 20. června se v programu Gloires Romaines představí sopranistka Chantal Santon-Jeffery a tenorista Vojtěch Semerád. www.baroknipodvecery.cz

SPOLUPRACUJEME

ČASOPIS PROPAMÁTKY VYDÁVÁ OD ROKU 2012 INSTITUT PRO PAMÁTKY A KULTURU – NEZISKOVÁ ORGANIZACE, KTERÁ POMÁHÁ ŠÍŘIT OSVĚTU A PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE V PÉČI O PAMÁTKY. REDAKCE DLOUHODOBĚ SPOLUPRACUJE S ŘADOU VÝZNAMNÝCH OBOROVÝCH ORGANIZACÍ:

Hana Řepková

ČESKÉ BUDĚJOVICE, 1. PANELOVÝ DŮM V JIŽNÍCH ČECHÁCH (1958–1961) JE KOLDŮM S MALÝMI BYTY, KINEM, KAVÁRNOU A BRUSELSKY BAREVNÝM ZÁBRADLÍM.

Hana Řepková

PRAHA-DEJVICE, HADOVKA, 60. LÉTA. NEJEN VÝRAZNÉ ARCHITEKTUŘE SLUŠÍ BÍLÁ. PAMÁTKOVĚ NECHRÁNĚNO.

ROZHOVOR S HANOU ŘEPKOVOU

Kvalitních sídlišť' je víc, než si myslíme

Víte, že každý třetí obyvatel Česka žije v panelovém bytě? V jakých letech a kdy se nejvíce stavěla panelová sídliště?

Kde najdeme ta nejhodnotnější?

Jakou mají paneláky životnost?

Jak tyto komplexy můžeme chránit?

Nejen o tom jsme si povídali s autorkou metodiky Regenerace sídlišť' v souladu se zájmy památkové péče.

Z čeho se zrodil váš zájem o paneláky a sídliště, který je pro památkáře celkem neobvyklý?

Zásadní vliv měly tři faktory: 1) Přestěhování ze Starého Města pražského bohatého na historii na rozestavěné sídliště Bohnice. 2) Studium na Fakultě architektury, z níž bylo sídliště na hraničně pražské Severní terasy vidět jako na dlani. Učitelé nám Bohnice ukazovali jako odstrašující příklad. 3) Fakultní kroužek (post)moderní architektury PhDr. Jiřího Ševčíka. Chodili do něj v polovině 80. let studenti, kterým nestačilo znát dějiny umění a stavby měst jen do 30. let a chtěli znát nejen historii

mezilehlých 50 let, ale i současné tuzemské a světové trendy. Ševčík motivoval studenty k samostatné práci, mně přinesl francouzské a německé časopisy s intervencí Luciena Krolla, významného belgického architekta, na sídlišti Perseigne ve francouzském Alenconu. Od té doby jsem humanizaci sídlišť sledovala. Dovedlo mě to k rozlišování kvalit sídlišť.

Kdy se ve světě a u nás začaly stavět panelové domy?

První betonový panelový systém byl patentován ve Velké Británii již v roce 1901, první prefabrikovaný dům byl touto technologií postaven roku 1904 v Liverpoolu. Z předem vyrobených dílů byly nejprve navrhovány rodinné domy. Třípodlažní řadové domy s panelovými stropy sídliště Praunheim vyrostly v německém Frankfurtu roku 1926, prvním souborem bytových domů ze stěnových a stropních panelů je berlínské Splanemannovo sídliště z let 1924–1930.

První panelový dům u nás byl postaven ve Zlíně v letech 1953–1954 a měl označení G40 (G znamenalo Gottwaldov a číslo počet bytů v domě, pozn. red.), ve stejné době vznikl pak ve starých Ďáblicích v ulici U Prefy první pražský panelový dům (Ďáblice však byly připojeny k Praze až v 70. letech), solitér v podobě dvojdomu ve stylu socialistického realismu (sorely). Oba domy ve Zlíně i Praze mají sice panelovou konstrukci, ale fasády jsou dekorovány historizujícími motivy po-

TEXT ZBYNĚK KONVIČKA
FOTO JIŘÍ JIROUŠEK, HANA ŘEPKOVÁ,
ZDENĚK VOŽENÍLEK

Jiri Jiroušek

HRADEC KRÁLOVÉ, LABSKÁ KOTLINA I (KONEC 40. LET) VLEVO A II (KONEC 60. LET) VPRAVO. POVÁLEČNÝ SOUBOR BYL ZAHRNUT DO MĚSTSKÉ PAMÁTKOVÉ ZÓNY, OBNOVA JE NA ÚROVNI SROVNATELNÉ SE SVĚTEM.

Hana Řepková

LITVÍNOV, OSADA, NĚMECKÁ VÝSTAVBA V HEIMATSTILU PRO ZAMĚSTNANCE CHEMIČKY, 40. LÉTA. PAMÁTKOVĚ CHRÁNĚNO.

dle dobového diktátu. Jednodušeji byl vyzdoben dům v Ďáblicích, jenž měl strukturovaný líc panelů s průčelím završeným obloučkovou atikou. Na panelovém domě nám to připadalo nepatřičné. Dům je historicky cenný především z konstrukčního hlediska, dnes je bohužel zateplený. Dům ve Zlíně má spáry kryté lisénami, mozaiková domovní znamení a ozdobnou atiku s vázami. Nejkrásnější panelový dům z této pionýrské doby najdeme v Bratislavě na Kmeťovom náměstí. Dům je na pamětní desce označen jako první panelový dům v Československu, postaven byl však až v roce 1956. Má hned dva primáty: je architektonicky nejkultivovanější, byť stále ve stylu socialistického realismu, a zároveň je jako jediný chráněn jako kulturní památka.

Kdy se dá mluvit o počátku výstavby sídlišť?

Přestože předchůdce sídlišť, nejstarší soubor sociálního bydlení Fuggerei, lze nalézt už v 16. století v německém Augsburgu, první zaměstnanecká sídliště vznikala v 19. století při továrnách (Anglie, Severní Amerika, Německo). U nás jsou dochované soubory ze 70. let 19. století. Kupodivu je vůbec nechráníme. Po druhé světové válce se u nás začala stavět takzvaná dvouletková sídliště, ta byla ještě zděná. První skutečně panelová sídliště vycházela ze zlínských modelů G57 a G58 (číslo v názvu značilo rok, kdy byla tato panelová soustava vyvinuta). Ty najdeme už na konci 50. let na sídlištích Petřiny nebo Červený Vrch

HANA ŘEPKOVÁ

- ▶ architektka a památkářka
- ▶ narodila se v Praze v roce 1964
- ▶ pracuje v Národním památkovém ústavu, na územním odborném pracovišti středních Čech v Praze
- ▶ autorka řady textů k tématu panelových sídlišť a knih: **Regenerace sídlišť v souladu se zájmy památkové péče (metodika), Národní památkový ústav, 2022; Skryté půvaby českých sídlišť, 2023**
- ▶ spoluautorka knihy **Sídliště Ďáblice: architektura pro lidi, 2019**

v Praze. Prvním modernistickým panelovým souborem s kontrasměrovým uspořádáním a plnou vybaveností je experimentální sídliště Invalidovna. Nejstarší panelový dům jižních Čech najdeme v Českých Budějovicích v Pražské ulici. Tento Koldům z roku 1958 je prvním a zatím jediným panelovým domem, který je v České republice prohlášen za kulturní památku.

Kolik bytových jednotek a v jakém období bylo u nás postaveno?

Objem výstavby v 50. letech nebyl příliš velký, stavěly se opulentně zdobené ansámby po sovětském vzoru. V roce 1958 si komunistická strana a vláda ve svém usnesení naplánovala, že do roku 1970 postaví celkem 1,2 milionu bytů. Do roku 1970 to ovšem nestihli. Z nezbytí pak bylo v 60. letech znovu povoleno zakládání stavebních bytových družstev. Ta jediná paradoxně dokázala plnit plán.

Obytné soubory ve stylu sovětské byly v 50. letech stavěny státem a podniky. Pro 60. léta byl příznačný mix výstavby státní a družstevní. To, že se v 70. a 80. letech stavělo tak nekvalitně, bylo tím, že kvantita nahradila kvalitu. Strana a vláda se po roce 1968 snažila dodržet původní plán výstavby 1,2 milionu bytů a současně uchláchat obyvatele. Potřebovala uspokojit bytovou poptávku. Kvůli tomu rezignovala, vyškrtla veškerou estetiku, experimenty a šlo se na dřevě. Důležitým aspektem byla neuspokojivá situace v občanské vybavenosti. Pokud bylo

Hana Řepková

ÚSTÍ NAD LABEM-KLÍŠE, KOMUNÁLNÍ MALOBYTOVÁ VÝSTAVBA ZE 30. LET. CENNÝ EXPRESIONISTICKÝ SOUBOR. PAMÁTKOVĚ NECHRÁNĚNO.

nutno někde ušetřit, vypustily se v plánu obchody, školky, kulturní domy apod., stavěly se pouze bytovky. Vzhledem k rostoucí občanské nespokojenosti za normalizace bylo pro režim důležité saturovat materiální potřeby obyvatel. Tak vznikla komplexní bytová výstavba (KBV). To znamenalo, že pro sídliště nebyl pouze jeden rozpočet pro bytové domy a občanskou vybavenost jako dřív, ale vznikly rozpočty dva: pro bytovou výstavbu a další pro obchody, školy, kulturní domy. Je paradoxem, že sídliště ze 70. a 80. let měla nejlepší občanskou vybavenost. Nebyla krásná, ale nic tam zpravidla nechybělo. Bytová výstavba si už kvůli odděleným rozpočtům neměla z čeho půjčovat, stavělo se v nejjednodušším režimu. Zvyšovala se sice produkce, ale snižovala kvalita výstavby i obytného prostředí. V 70. letech se tak ročně stavělo mezi 70 až 97 tisíci byty a v 80. letech pak mezi 47 až 80 tisíci byty.

Problémem je, že nám ta sídliště splývají. Sídlišť neustále přibývalo a kvalita se neustále snižovala. Ta technokratická sídliště hlavně z 80. let jsou pro mnoho lidí synonymem a symbolem pojmu sídliště. Ta starší esteticky a stavebně kvalitnější z 50. a 60. let už tolik nevnímáme jako sídliště. Bereme je jako součást města.

Jaká sídliště mohou být považována za zdařilá z hlediska architektury a urbanismu?

Kvalitních sídlišť je víc, než si myslíme a připouštíme. Poválečný soubor

Labská Kotlina I v Hradci Králové, kladenské věžáky z 50. let s vyzdívanou skeletovou konstrukcí. Památkově chráněný je soubor Ostrava-Poruba. Z nechráněných mohou jmenovat brněnskou Lesnou, pražskou Invalidovnu, Ďáblice, Vlastu. Ceněná jsou sídliště Labská v Pardubicích, Severní Terasa v Ústí nad Labem, Pražská v Českých Budějovicích, Bory v Plzni, Jižní Svahy ve Zlíně a další.

Zajímavostí je, že jedny z nejlepších panelových domů stavěla pro své zaměstnance armáda. Velmi zdařilé brutalistické bytovky pro zaměstnance vězeňské služby najdeme v Praze-Pankráci. Nápaditou podobu i dispozici mají panelové domy vystavěné z typových soustav v Opavě nebo Ostravě. Další příklady mohou zájemci najít i v nové knize Skryté půvaby českých sídlišť. V ní sestoupíme až do 70. let 19. století, kdy se stavěla naše první zaměstnanecká sídliště, například v Železném Brodě či Nymburce.

Jak dlouho vydrží ještě paneláky ze 70. či 80. let?

O tomto píše také kolega Karel Kuča z Národního památkového ústavu ve Zprávách památkové péče 75/2015/4. Panelové domy byly původně stavěny s perspektivou 40 až 50 let. My ale víme, že většina sídlišť stále dobře slouží 50 i 60 let. V metodikách ČVUT statici konstatují, že sídliště vydrží bez problémů nejméně 100 let, pokud však nebudou narušovány nosné konstrukce. Což je velký problém,

Hana Řepková

POLSKO, VRATISLAV, GRUNWALDSKÉ NÁMĚSTÍ, VĚŽOVÉ DOMY S HROMADNÝMI GARÁŽEMI V PODNOŽÍ. ZATEPLENO, PAMÁTKOVĚ CHRÁNĚNO.

který jako bychom nechtěli vidět. Při prezentacích metodiky upozorňuji na statická narušení, jichž se lidé v dobré víře při úpravách bytů dopouštějí. Jsou to nejen zásahy do nosných zdí, je to širší problematika: například dožívající elektroinstalaci v lištách vlastníci nově vedou zafrézované v panelech, čímž mohou porušit výztuž. Zejména nejmladší panelové domy z 80. a počátku 90. let mají tzv. nulovou podlahu, což znamená, že stropní panel už není překryt cementovým potěrem. Výztuž je poměrně nízko pod úrovní podlahy, zafrézováním nových kabelů lze výztuž snadno narušit.

Jaký máte názor na zateplování bytových domů?

Spíše negativní. Technokratickou fází panelových domů pomohlo zateplování zlidštit. Domům z období socialistického realismu 50. let zdobeným sgrafity, římsami, zdobnými portály a šambránami či družstevní výstavby 60. let s kvalitními břizolitovými omítkami může velmi uškodit. Metodika srovnává naše sídliště a přístup k jejich regeneraci s Německem, Polskem a Slovenskem, ale i Francií, Británií či Švýcarskem.

Zaujala mě vaše citace: „Památkové péči se vlastníci většinou rádi vyhnu, ale v okamžiku, kdy hrozí ztráta hodnot, například nekoncepčním zahušťováním zástavby či demolicí ceněného objektu, se na ni veřejnost i majitelé samotní začnou obracet.“ Jak to bývá v praxi?

Zdeněk Voženílek

PRAHA-ĎÁBLICE, 60.–70. LÉTA, TERASOVÝ DŮM. NEJEN VÝRAZNÉ ARCHITEKTUŘE SLUŠÍ BÍLÁ. PAMÁTKOVĚ NECHRÁNĚNO.

Hana Řepková

PRAHA-BŘEVNOV, BOLÍVAROVA ULICE. POKUD BARVA SLEDUJE HMOTU A KONSTRUKCI, PŮSOBÍ OBJEKT DŮVĚRYHODNĚ A SOLIDNĚ.

Příkladem ohrožení hodnot může být brněnská Lesná, pražské Ďáblice či Invalidovna. Nejde přitom jen o developery, ale třeba pražský magistrát a Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy spolupracují více s developery než s obyvateli a na sídliště prosazují nevhodné záměry.

Jaké byste uvedla příklady, které jsou proti zájmům obyvatel a hodnot sídlišť?

Třeba hodnotná sídliště, jako Lesná nebo Ďáblice, měla na velmi vysoké úrovni občanskou vybavenost. Každý okrsek měl školu, školku, nákupní centrum i v dobré architektuře, nechyběla kvalitní výtvarná díla. Často se ale nákupní centra privatizovala, obce se jich zbavovaly, dalším negativním jevem bylo převzetí rozsáhlého majetku stavebního družstva Včela miliardářem Radovanem Vítkem a bourání přízemních objektů, které měly jednak funkci vybavenosti (obchody), ale zároveň měly urbanistickou a kompoziční funkci: sloužily totiž jako kontrast k výškovým domům. Developeri tyto objekty nahrazují dalšími výškovými bytovými domy. Tento problém se týká i velmi cenného experimentálního sídliště In-

Zdeněk Voženílek

validovna, kde se ve vstupním prostoru plánuje velký a k sídlišti architektonicky zcela cizorodý polyfunkční dům. Například na Slovensku najdeme více příkladů, kde nevyužívané objekty získala přednostně občanská sdružení, nikoliv developeri.

Jaký je další důležitý problém sídlišť?

To je určitě financování sídlišť. Neškodí jim jen malý zájem, ale stejně tak, ne-li víc, jim škodí i přílišný zájem, a to právě v dostavbách a zahušťování zástavby. Některá sídliště se smršťují, třeba na Ostravsku. Jiné to je především v Praze a Brně, kde je obrovský tlak na další dostavby. Paradoxně nejvíc si sídliště cení developeri. Oceňují komplexní vybavenost, skvělou dopravní obslužnost, přírodní rámeček a mnohé další výhody.

Jste autorkou metodiky Regenerace sídlišť v souladu se zájmy památkové péče. Co je jejím posláním?

Cílem této Metodiky je přispět ke zvýšení životnosti panelových domů a zachování hodnot sídlišť pro jejich obyvatele. Metodika usiluje o zvýšení společenské prestiže sídlišť hlubším poznáním jejich historie, hodnot a rozvojového potenciálu. Důležité je i zvýšení povědomí o mezinárodních souvislostech výstavby, demolic a regenerací sídlišť. Publikace identifikuje specifika českých sídlišť, jejichž poznání může sloužit jako odrazový můstek k jejich akceptaci a případné ochraně. Vzhledem k sílícímu zájmu o sídliště všeho stáří přináší meto-

dika doporučení, jak jejich hodnoty objevovat, zachovávat či obnovit. Text i obrazový doprovod přináší podněty, jak prostředí sídlišť kultivovat a zlepšit jejich působení v obrazu sídel a krajiny jako součásti udržitelného rozvoje struktury osídlení Česka.

V čem vidíte největší klady a přínos metodiky?

Přínosem je určitě odvaha regulovat (navrhovat i nepopulární opatření), pak kritická reflexe (metodika formuluje, co všechno a na které úrovni lze dělat lépe), zařazení našich sídlišť do mezinárodního kontextu (srovnání přístupů, příklady zahraniční praxe) a exkurz nejen do historie sídlišť, ale i do počátků humanizace (na rozdíl od rozšířené pouhé kritiky humanizace). Neobvyklé je adresování metodiky jako chybějícího návodu k užívání sídlišť především jejich obyvatelům, doporučení pro různé úrovně stakeholderů (nositelů zájmů a práv k sídlištím) – pro vlastníky, radnice, architektky, úřady, ministerstva, památkáře, veřejnost, developery. Paradoxem, ale zároveň i dobrým znamením je vydání metodiky Národním památkovým ústavem a její finanční podpora od Ministerstva kultury. Důležité je i vyhodnocení sídlišť jako udržitelného typu výstavby. ■

Regenerace sídlišť v souladu se zájmy památkové péče on-line zde: <https://www.npu.cz/cs/e-shop/99883-regenerace-sidlist-v-souladu-se-zajmy-pamatkove-pece>

JOSEFOV – TOMKŮV PLÁN Z ROKU 1892 ZACHYCUJÍCÍ PRAHU V ROCE 1419 (VLEVO)
VS. JÜTTNERŮV PLÁN PRAHY Z ROKU 1815 (VPRAVO)

JOSEFOV – TOMKŮV PLÁN Z ROKU 1892 ZACHYCUJÍCÍ PRAHU V ROCE 1419 (VLEVO)
VS. POVINNÝ CÍSAŘSKÝ OTISK MAPY STABILNÍHO KATASTRU Z ROKU 1842 (VPRAVO)

TIP

Středověká Praha v digitální podobě

Historický ústav AV ČR vytvořil novou mapovou aplikaci, která vás seznámí se středověkým osídlením Prahy. Jedná se o první verzi webu Středověké osídlení – jádro evropských velkoměst, a to na příkladu interaktivního kartografického obrazu Prahy.

Celý projekt vznikl spoluprací historických geografů a medievistů v rámci programu Strategie AV 21: Anatomie evropské společnosti; Kulturní dědictví jako součást evropského i světového diskurzu. Interaktivní mapová aplikace zachycuje Prahu s využitím jedinečného plánu Václava Vladivoje Tomka (1892), který rekonstruoval středověké osídlení pražských měst do doby předhusitské. Vychází přitom z dalších mapových podkladů: Hergtův plán Prahy (1790/1791), Jüttnerův plán Prahy (1815), povinný císařský otisk mapy stabilního katastru (1842), mapa po asanaci Josefova počátkem 20. století (1910) a současná mapa Prahy. V další etapě projektu zamýšlí řešitelé rozšířit aplikaci o podrobný

vektorový datový model (uliční síť a budovy) a další odborný obsah.

Výzkumníci by rádi vkládali do mapy různé zajímavosti: kde stály zaniklé románské a gotické kostely, jaké bylo přírodní prostředí středověké Prahy, kde stávaly studny nebo lázně při pobřeží Vltavy a podobně. „Chceme Prahu ukázat jako příklad toho, jak se z evropského středověkého města, které nebylo z největších v Evropě, ale patřilo k těm větším, mohlo stát moderní velkoměsto, které si v sobě uchovává kořeny středověkého osídlení,“ říká Eva Semotanová, vedoucí badatelského týmu.

Co v aplikaci najdete

Po kliknutí na konkrétní body zjistíte, zda se jednalo o areál obytný, nebo hospodářský, jaká tam fungovala řemesla, zda šlo o církevní budovy či školy. Vše je kategorizované a doplněné legendou. Například se dozvíte, že nynější terén historického centra Prahy je o dva až tři metry vyšší, než byl v dobách středověku. ■
<https://cha.fsv.cvut.cz/web/Tomek/index.html>

Zajímají vás PODROBNOSTI?

Na portálu PROPAMÁTKY najdete kompletní verzi článku:

www.rb.gy/nrq4d7

TEXT ZBYNĚK KONVIČKA
FOTO HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR

Fotoarchiv Komunitního střediska KONTAKT Liberec, p. o.

AREÁL PALÁCOVÉ VILY JOHANNA LIEBIEGA MLADŠÍHO V LIBERCI

Fotoarchiv Komunitního střediska KONTAKT Liberec, p. o.

DŮM SE VYMYKÁ DOBOVÝM STANDARDŮM NÁROČNĚ ZDOBENÝMI INTERIÉRY.

ZAJÍMAVÉ REKONSTRUKCE

Obnova tří historických vilových objektů

Termín vila (villa) jakožto typologický druh se v architektuře vyhranil již v antickém Římě počátkem našeho letopočtu a užívá se nadále také v současnosti. Pozornost zaměříme na trojici příkladů cenných a nedávno obnovených sídel tohoto typu z různých vývojových etap.

Z bohatého stavebního fondu historických reprezentativních staveb jsme zvolili vilu Johanna Liebiega mladšího v Liberci, Langerovu vilu ve Svitavách a brněnskou Arnoldovu vilu. Všechny tři domy jsou v městském majetku a je jim věnovaná náležitá hodnota a péče. Cílem je nejen nastínit v mnoha ohledech náročnou fázi obnov, ale také různorodé spektrum současného využití zvolených příkladů.

TEXT KRYŠTOF HAVLICE
FOTO FOTOARCHIV KOMUNITNÍHO STŘEDISKA KONTAKT LIBEREC, P. O., MĚSTO SVITAVY, MARTIN KUČERA, NPÚ ÚOP V BRNĚ

LIBEREC

Areál palácové vily Johanna Liebiega mladšího, známé také jako Liebiegův palác v ulici U Tiskárny čp. 81/1, byl postaven v letech 1871–1872 podle plánů místního stavitele Gustava Sacherse staršího v místě někdejšího klasicistního Röhmelova domu. Komplex definuje nástupní prostranství, objekt čtyřkřídlého půdorysu kolem arkádového nádvoří a obslužné budovy zahrnující vozovnu, zahradní altán nebo domek vrátného. Velkolepě pojatá stavba odráží společenský a finanční vzestup rodiny Liebiegů. Sídlo je pojaté ve stylu italských renesančních paláců. V interiéru lze najít na svou dobu nejmodernější technické vymoženosti jako například splachovací toalety, ústřední a podlahové vytápění nebo výtah. Velikostí a vysokou kvalitou interiérů se dům vymyká dobovým standardům a blíží se více principům zámecké architektury.

Cílem rekonstrukce podle návrhu ateliéru Masák & Partner, s. r. o., bylo vytvořit veřejnosti přístupné víceúčelové zařízení Centrum aktivního života. Před zahájením byly provedeny nutné průzkumy dřevěných stropů a krovu, které prokázaly vyšší míru poškození, než se předpokládalo. Rekonstrukce zahrnovala všechny části památky a venkovních ploch. Kromě prací na vnějším plášti zahrnujících restaurování fasády došlo mimo jiné k položení břidlicové krytiny, opravě vitražových stěn oranžerie, střešních světlíků nebo repasi dveřních a oken-

Fotografy: Komunitního střediska KONTAKT Liberec, p. o.

OBNOVA ZAHRNOVALA VŠECHNY ČÁSTI PAMÁTKY VČETNĚ VENKOVNÍCH PLOCH.

ních výplní. Rekonstrukcí prošly také objekty kočárovny a konírny, domek zahradníka i zahradní altán. Obnoven byl zaniklý skleník na základě dobové fotodokumentace. Prosklená oranžerie slouží jako kavárna, zahradní prostor se více otevřel a umožňuje průhledy na rekonstruovanou stavbu.

V interiéru se provedla řada odborných restaurátorských a řemeslných prací. Podle záměru Tomáše Sochora byla repasována špaletová okna s obkladem, mramorovými parapety a okenicemi, dále také dveře. Repasí prošly původní vídeňské parkety, interiérové dveře, obložení stěn s několika typy fládrování nebo všechny kamenické a zámečnické prvky. Restaurování pokračovalo na veškeré malířské a sochařské výzdobě včetně štukových stropů. Do interiéru se z galerijního depozitáře navrátily po obnově v dílnách Preciosa Lightning například dvě desítky restaurovaných křišťálových lustrů. Na stropěch a stěnách došlo k odhalení původní výmalby. Za zmínku stojí také opravený antikizující figurální vlys v prostoru bývalé lázně. Technicky náročný krok představovala rovněž sanace zavěšených štukových stropů ve druhém nadzemním podlaží zahrnující protézování nebo výměnu nosných trámů. Cenné partie stropních štuků byly během těchto prací zafixovány a podepřeny. Po dokončení stropního souvrství následovalo restaurování. Obnova areálu si vyžádala řadu stavebních úprav ovlivněných potřebou bezbariérového přístupu.

Generálním stavitelem se stala Společnost pro Rekonstrukci Liebiegova paláce CL-EVANS a Metrostav, a. s. Celkové náklady na rekonstrukci dosáhly částky 264 milionů korun, z toho asi 210 milionů pokryla dotace z programu IROP a zbytek financovalo město Liberec. Obnova bodovala v Soutěži Karla Hubáčka, v níž získala titul stavba roku Libereckého kraje 2023, první příčku obsadila dále v kategorii Rekonstrukce. Dalším úspěchem je ocenění Památka roku 2022 Libereckého kraje, v přehlídce Stavba roku 2023 akce obdržela zvláštní ocenění – Cenu za mimořádný přístup k rekonstrukci historického objektu pro potřeby sociálního centra. Projekt se dostal také do finále 30. ročníku Grand Prix (Národní ceny architektů).

SVITAVY

Rozlehlá reprezentativní rodinná novobaročnická vila, někdy nazývaná jako zámeček, v ulici T. G. Masaryka 5/35 z let 1890–1892 pro svitavského podnikatele Julia Langra pravděpodobně vznikla podle projektu brněnského architekta Germana Wanderleye. Památka představuje jednopatrovou hmotově kompaktní budovu obdélného půdorysu s bohatou a typologicky různorodou plastickou výzdobou fasády. Stavba má mimo jiné charakteristickou mansardovou, břidlicí krytou střechu s dekorativními věžicemi, vikýři a kovovými prvky nebo vysoká okna se špaletovými výplněmi. Vstupní východní průčelí určuje portikus vynášející balkon, k západnímu průčelí je připojena terasa se schodištěm. Velko-

Fotografy: Komunitního střediska KONTAKT Liberec, p. o.

DETAIL RESTAUROVANÉHO STROPU

lepě ztvárněnému interiéru dominuje monumentální schodiště v umělém kameni, dřevěné malované a stropní podhledy, broušené skleněné dveřní výplně, bohatá dekorativní nástěnná výmalba, cenná kamna a řada jiných původních uměleckořemeslných prvků. V roce 1928 v souvislosti s úpadkem rodinného podniku získala sídlo svitavská spořitelna. Ve 40. letech přešel objekt do majetku města, které zpřístupnilo přilehlou zahradu. K zásadnější obnově interiéru došlo koncem 60. let 20. století.

V letech 2003–2004 byly přestavěny hospodářské a technické objekty podle návrhu architekta Petra Stolína, následně se kočárovna proměnila v kavárnu a informační centrum. Další fáze obnovy v letech 2018–2021 se dotkla štukových dekorací, klempířských prvků, sadových úprav a instalace nového nasvícení památky. Celková výše nákladů v uvedeném období činila asi 37 milionů korun. Dotace Ministerstva kultury na obnovu terasy byla 256 tisíc korun a ve stejné výši na restaurování výzdoby stěn vstupní haly. Hlavním dodavatelem byla společnost Ritus, s. r. o. Tato fáze rekonstrukce získala titul památka roku Pardubického kraje 2021. V letech 2022–2023 se prováděly především interiérové restaurátorské práce na nástěnných malbách, které mají letos pokračovat. Vila je působištěm městského úřadu, reprezentativním centrem pro jednání zástupců města a jeho občanů. V interiéru se nachází také obřadní svatební síň.

Město Svitavy

LANGEROVU VILU VE SVITAVÁCH NAVRHL BRNĚNSKÝ ARCHITEKT GERMANO WANDERLEY.

Město Svitavy

POHLED DO ZDOBNÉHO INTERIÉRU PAMÁTKY

BRNO

Památkově chráněná vila čp. 299/26 se nachází ve svažitém terénu ulice Drobného poblíž veřejnosti známějších vil Tugendhat a Löw-Beer. Vystavěna byla v roce 1862 pro stavitele Josefa Arnolda dle vlastního návrhu. Ten patřil k významným brněnským stavitelům a projektantům 19. století. Dům byl součástí místní nejstarší vilové kolonie nad Lužánkami vzniklé podle urbanistického konceptu vídeňského architekta Heinricha Ferstela, jednoho z tvůrců vídeňské Ringstrasse. K charakteristickým prvkům objektu mimo jiné patří hrázděná hranolová věž se sedlovou stříškou, žaluziové okenice, předstupující sokl nebo výrazné armování nároží domu. V interiéru se dochovalo velké množství původních a hodnotných uměleckořemeslných prvků (okenní a dveřní výplně, mosazné dveřní kliky, schodišťový prostor, dřevěná ostění, dlažby, štuková výzdoba nebo dekorativní litinová otopná tělesa). Mezi lety 1909–1915 byl objekt dalšími majiteli – Cecilíí (rozenou Löw-Beerovou) a Korneliem Hože – upraven ve stylu art deco. Tito vlastníci mimo jiné realizovali nový vstup s dřevěnou uzavřenou verandou, osadili nová okna s dveřmi a pozměnili fasádu v kombinaci hladkých a hrubých omítek s bosáží nebo zavedli rozvod ústředního vytápění. Poté co byla majitelka zatčena a deportována do Terezína, byla vila zabavena gestapem a od 50. let 20. století sloužila až do roku 2012 jako mateřská škola. Potom byl objekt kvůli nevyhovujícím statickým a hygienickým podmínkám uzavřen a chátral.

Citlivě laděná obnova památky podle projektu brněnského studia Atelier 99, s. r. o., pod vedením architekta Zdeňka Příbyla, zahájená na sklonku roku 2021, měla za cíl prostor proměnit v Centrum dialogu, jehož realizátorem je Muzeum města Brna. Restaurátorský zásah se odehrál například na krovové soustavě a hrázděném zdivu věže. Rekonstrukce zachovala maximálně původní charakter budovy. Díky repasi a restaurování všech povrchů a prvků se podařilo obnovit původní vzhled. Projekt dále počítá s úpravou okolí domu a zahrady do pravděpodobného původního stavu s vyřešením nové příjezdové cesty ke vstupu do objektu a zároveň chodníku pro příjezd hendikepovaných návštěvníků. Generálními dodavateli byly UNISTAV CONSTRUCTION, a. s., a SKR stav, s. r. o. Celkové náklady činí 130 milionů korun s příspěvkem 38,5 milionu korun z Fondů EHP a Norska. Revitalizace zahrady si vyžádá přes 20 milionů korun a je hrazena z městského rozpočtu. Momentálně jsou dokončovány dvě expozice, z nichž ta ve druhém patře vzniká ve spolupráci s brněnskou židovskou obcí a bude mapovat historii brněnských Židů. O patro výš se plánuje výstava věnovaná architektu a staviteli vily Josefu Arnoldovi, dějinám budovy a jejímu stavebnímu vývoji. Od 1. května by měla být přístupná kompletně i s vnějším prostorem. ■

www.ksk-liberec.cz/liebiegub-palac | www.svitavy.cz | www.arnoldovavila.cz

ZEPTALI JSME SE

V čem byla obnova Liebiegovy vily z hlediska památkové péče náročná?

Erika Trojanová, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci

Celkový proces obnovy byl nesnadný z více důvodů a hledisek. Tolik žádoucí rekonstrukce byla spojena se změnou využití zejména seniorskými či ZTP klienty, což již do jisté míry hraničilo s konverzí stavby. Za provozu Oblastní galerie Liberec se to v budově natolik neprojevovalo, protože provoz zajišťovalo a stavbu trvale užívalo jen několik osob, ovšem s přemístěním Komunitního střediska KONTAKT Liberec, p. o., se po historické budově pohybuje několikanásobně větší počet uživatelů včetně pohybově znevýhodněných klientů. To si vyžádalo z pohledu památkové péče několik kontroverzních zásahů, například vložení výtahu, požární předpisy zase vyžadovaly montáž únikového schodiště, hygienické předpisy pak větší množství toalet, což zase bylo potřeba naroubovat na jednotlivé provozní okruhy. Všechny tyto zásahy byly sáhodlouze konzultovány v době přípravy projektu. Cílem bylo najít vyvážený kompromis tak, aby stavba mohla být skutečně plnohodnotně využívána různým typem uživatelů a zároveň aby nebylo poškozeno to, co z této historické stavby dělá velmi hodnotnou architektonickou památku. Za Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci

Martin Kučera, NPÚ ÚOP v Brně

V BRNĚNSKÉ ARNOLDOVĚ VILE VZNIKÁ CENTRUM DIALOGU.

tehdy odvedla velký kus práce tehdejší kolegyně Alena Řičánková, po které jsem už běžící stavbu později převzala. Dalším náročným úkolem bylo sledování samotného průběhu stavby (ve složení garant území, specialista na restaurování a specialista na zeleň). Jedná se o poměrně velký objekt s dalšími navazujícími doprovodnými stavbami a zahradou, na kterém se vystřídalo nespočet řemesel včetně restaurátorů. Jak už to v současnosti bývá zvykem, generální dodavatel zabezpečil odbornější práce četnými subdodávkami. Například truhlárnu a fládrování zajišťovalo několik řemeslníků od Liberce přes Prahu až po Vysočinu. To vidím zpětně jako problematické. Zejména ty vzdálenější prostě nebylo možné (při obsazení jedním garantem Národního památkového ústavu) v průběhu procesu tak dobře sledovat, což se později projevilo na skrytých vadách a reklamaci. Musím říct, že bonusem pro památkovou péči byla volba stavebního dozoru investora architekta Jana Lajksnera. Uvědomoval si historické, architektonické a řemeslné hodnoty objektu a úlohu pracovníků památkové péče v projektu. Ve své roli se aktivně snažil o to, aby bylo do nejmenšího detailu dosaženo co nejlepšího souladu historické autenticity, funkčnosti a udržitelnosti dobrého technického stavu památky. Přes naše veškeré úsilí se to někdy ne zcela povedlo (jak bylo popsáno výše), nicméně i přesto se dle mého názoru jedná o velmi zdařilou komplexní rekonstrukci, která vdechla památce nový život.

V čem byla obnova Langerovy vily z hlediska památkové péče náročná?

Ivana Panochová, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Pardubicích

Náročná byla materiálová rekonstrukce z části degradovaných, tvarově výrazně vypouklých bosází v úrovni prvního patra. Z pohledu veřejnosti byl nejproblematičtější, jak se v současné památkové praxi ukazuje stále častěji, návrat původního barevného řešení bohatě plasticky komponovaných průčelí stavby, stylově ztvárněných ve velkolepém a honosném novobaro-ku. Restaurátorský průzkum doložil, že originální vrstva barevnosti, která nebyla měněna po desítky let, byla monochromní, a to ve světle okrové srnčí hnědi. Stávající dvoubarevné členění po podlažích bylo realizováno až koncem 80. let, jak dokládá fotodokumentace i orální svědectví místních řemeslníků. Přesto se již stalo součástí vizuální paměti místa a část veřejnosti proto nebyla návratu původního vzhledu fasád Langerovy vily nakloněna.

S postupujícím průběhem obnovy byly nalezeny historické fotografie západní slavnostní terasy s nástupním schodištěm, jež se otevírá směrem do parku. Černobílé snímky doložily novobaro-cké plasticky vypouklý tvar bočních stěn, který byl hmotě schodiště při obnově navrácen. Během oprav omítkových vrstev stropu západní terasy vily byl objeven i dekorativní ma-

Martin Kučera, NPÚ ÚOP v Brně

DETAIL FASÁD S CHARAKTERISTICKOU HRANOLOVOU VĚŽÍ

lovaný pás s vlaštovkami. V roce 2022 byla restaurována též vnitřní dekorativní výmalba interiéru vstupního foyer. Do budoucna chce vlastníci pokračovat v restaurátorských pracích v cenných interiérech dochovaných intaktně.

Výsledek několikaleté obnovy kulturní památky lze považovat za velmi úspěšný. Nejen po vzhledové, ale i po technické a materiálové stránce, kde byl kladen důraz na kvalitu a udržitelnost provedených prací. Svitavská radnice do reprezentativních prostor opravené vily pořídila v létě 2020 velkoformátovou malbu od současného mladého talentu moderní krajinomalby a absolventa AVU Adama Kašpara, který je svými kořeny spjat s regionem. Kvalitní současné umění jednoznačně patří do kvalitní historické architektury.

V čem byla obnova Arnoldovy vily z hlediska památkové péče náročná?

Bohdana Procházková, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Brně

Uskutečnit myšlenku rehabilitace vily pro společenské využití se podařilo díky spolupráci velkého týmu lidí různých profesí, přestože řada stavebních konstrukcí byla v havarijním stavu. Děkuji za jejich promyšlenou práci, řemeslnou zručnost a vytrvalost.

NÁZOR ODBORNÍKA

Záchrana novým využitím

Průmyslová architektura utváří naše prostředí přes 200 let. Společenské a technologické změny mají často za následek ukončení provozu a ztrátu původní funkce mnoha industriálních staveb a areálů. Ty jsou již ale většinou nedílnou součástí měst a okolní krajiny. Náleží tak do kulturního dědictví a zaslouží si být zachovány. Například novým využitím.

Od začátku věnují portál, čtvrtletník a konference PROPAMÁTKY značnou pozornost průmyslovému dědictví. Odborný výzkum v oblasti průmyslové architektury dokumentuje ohrožené a mizející. Státní památková péče vybírá, prohlašuje a pak ochraňuje. Konverze nabízejí záchranu novým využitím, mohou být šetrné a zodpovědné. Navíc zachovávají ve starých stavbách život a dávají prostor současné architektonické tvorbě. Při vzdělávání a přípravě na architektonickou praxi mohou studující využít spolupráce s Výzkumným centrem průmyslového dědictví (VCPD FA ČVUT). Pracoviště Fakulty architektury Českého vyso-

kého učení technického v Praze sleduje od svého vzniku v roce 2002 také konverze průmyslových staveb a areálů. Budoucí architektky a architektky, stejně jako další zájemce seznamuje s možnostmi záchran historické architektury konverzemi ve svých publikacích, výstavách a studentských workshopech. Základním nástrojem pro ukládání informací získaných výzkumem a mapováním průmyslového dědictví včetně konverzí a studentských projektů je databáze Registr průmyslového dědictví VCPD FA ČVUT, aktuálně evidující přes 18 000 objektů.

Formování odborného zájmu

Výzkum průmyslového dědictví u nás zahrnuje několik důležitých momentů. V roce 1986 byla při Národním technickém muzeu ustavena Sekce na ochranu průmyslového dědictví. Vznikla rok po demolici památkově chráněného nádraží Praha-Těšnov. Aktivita Sekce završila v roce 1990 výstava Industriální architektura – nevyužití dědictví v Národním technickém muzeu. Z iniciativy České komory autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě (ČKAIT) a Českého svazu stavebních inženýrů (ČSSI) bylo v roce 1998 založeno Kolegium pro technické památky ČKAIT & ČSSI. Sekce a Kolegium začaly od roku 2001 pořádat pravidelná mezinárodní setkání bienále In-

TEXT JAN ČERVINKA, JAN ZIKMUND
FOTO ARCHIV VCPD FA ČVUT

dustriální stopy. Dalším významným organizátorem bienálních konferencí se stalo Výzkumné centrum průmyslového dědictví, které v roce 2002 zřídilo České vysoké učení technické v Praze a v roce 2010 se stalo součástí Fakulty architektury. Jako národní reprezentant VCPD FA ČVUT zastupuje Českou republiku v mezinárodní organizaci pro ochranu průmyslového dědictví The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage (TICCIH). Na pražské technice se tématům spjatým s průmyslovým dědictvím začala intenzivně věnovat také Katedra architektury Fakulty stavební. V roce 2013 Národní památkový ústav zřídil Komisi pro ochranu památkového fondu v oblasti železniční dopravy a o rok později vzniklo při územním odborném pracovišti v Ostravě Metodické centrum průmyslového dědictví.

Studentské výstavy a workshopy

Sílicí zájem o téma nového využití průmyslových staveb se začal v 80. letech 20. století projevovat také ve vysokoškolské výuce architektury. Zadání studentských prací byla vedena snahou naučit budoucí architektky a architektky vnímat a navrhovat současnou architekturu v historickém kontextu. Studentské projekty zahrnovaly výstavy Industriální architektura – nevyužitě dědictví (1990) a Dvanáct let

poté... (1997). Od druhého ročníku bienále Industriální stopy byly na programu těchto mezinárodních setkání pravidelně také výstavy studentských projektů konverzí průmyslových staveb (2003, 2005, 2007, 2009). V druhém desetiletí 21. století se na ČVUT uskutečnilo také několik akcí a workshopů zaměřených na konkrétní průmyslové stavby a areály, často bezprostředně ohrožené zánikem.

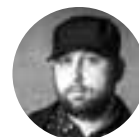
Ateliérová výuka na Fakultě architektury a Fakultě stavební ČVUT, soustavná činnost VCPD FA ČVUT, rozšiřování Registru průmyslového dědictví, organizování mezinárodních bienále, studentských výstav, workshopů, konferencí a publikování výsledků výzkumu, to vše přispělo k tomu, že se po roce 2010 průmyslové dědictví postupně stalo konstituovaným a vžitým tématem.

1 Úprava městských jatek v Ostravě pro Galerii PLATO podle návrhu architekta Roberta Konieczného ze studia KWK Promes patří k nejzdařilejším počínům poslední doby. Jatka se otevřela veřejnosti v roce 2022 a ihned se stala vyhledávaným kulturním cílem.

JAN ČERVINKA

věnuje se historiografii průmyslového dědictví a podílí se na projektech VCPD FA ČVUT, působil v krajské galerii v Liberci a muzeu v Kolíně, vedl redakci PROPAMÁTKY, nyní vede městskou knihovnu v Nymburce

JAN ZIKMUND

zaměřuje se na průmyslovou a poválečnou architekturu, působí ve VCPD FA ČVUT, které od roku 2023 vede, člen platformy Industriální stopy a pracovních skupin ČNK ICOMOS a Docomomo

Benjamin Frauger

2

2 Po povodních v roce 2002 prošel pražský Karlín proměnou včetně četných úprav chátrajících průmyslových areálů. Jejich atmosféra a potenciál pro transformaci čtvrti sem přivedly i významné zahraniční architektonické ateliéry. Nejen tyto projekty představila v roce 2005 výstava Industriální stopy: Architektura konverzí, která se konala právě zde, v dnes již neexistujícím souboru budov upravených pro umělecké centrum Karlín Studios.

Lukáš Beran

3

3 Výstava AID – akceptace, intervence, destrukce, uspořádaná v roce 2009 coby součást mezinárodního bienále Industriální stopy, byla již třetí přehlídkou projektů studentů a studentek z tuzemských škol architektury. Potvrdila, že i pro nejmladší generaci je hledání nového využití průmyslového dědictví aktuálním architektonickým úkolem. Výstava se konala ve vznikajícím Centru současného umění DOX v pražských Holešovicích.

Tomáš Vortlík

4

4 Demolici pivovaru v Buštěhradě odvrátila na poslední chvíli roku 2010 studentská soutěž, jež přinesla přes 60 projektů ze šesti škol architektury v České republice a na Slovensku. Návrhy majiteli i veřejnosti jednoznačně ukázaly, že program plánované nové výstavby lze vložit i do historicky cenné struktury areálu. Pro pivovar se však nakonec nové využití do dnešních dnů nenašlo.

Jan Zikmund

5

5 Chystaná developerská výstavba na pražském Žižkově s nákladovým nádražím nepočítala, přesto se budovy podařilo prohlásit na třetí pokus za kulturní památku. Iniciativy za jeho záchranu v letech 2010–2012 zahrnovaly rovněž exkurze pro veřejnost, konference, debaty, výstavy a studentské workshopy. Díky všem těmto aktivitám se podařilo pro nádraží najít náplň a přesvědčit majitele, že se místo demolice vyplatí budovy začlenit do nově vznikající čtvrti.

6 Po ukončení provozu Winternitzových mlýnů roku 2013 je majitel nabízel k prodeji pouze tomu, kdo s architektonicky cennými budovami v atraktivní lokalitě naloží s rozmyslem a citlivě. Zároveň se areál otevřel veřejnosti a workshop uspořádaný pro studující ze škol architektury nabídl široké spektrum možností nového využití. Loňské otevření obnovených mlýnů se stalo kulturní událostí roku.

Jan Zikmund

7 Tři publikace a výstavy konverzí, které v letech 2005, 2015 a 2020 připravilo Výzkumné centrum průmyslového dědictví Fakulty architektury ČVUT v Praze, nabízejí ucelenou výpověď o hledání nového využití pro opuštěné a chátrající industriální stavby, od nákladných mnohaletých ambiciózních projektů po drobné nápadité intervence, od citlivých rekonstrukcí po radikální vstupy soudobé architektury.

Benjamin Fregner

8 Zmíněné výstavy putují do řady míst v České republice i do zahraničí. Většinou jsou instalovány právě v industriálních prostorech, které konverzí prošly nebo na novou náplň či opravu teprve čekají. Následující díly tohoto cyklu budou ohlednutím za téměř čtvrtstoletím proměn dobové atmosféry, přístupů i preferencí.

Jarmila Štírková

Julius Doležal

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ

Industriální stopy/ Architektura konverzí (2000–2005)

ANKETA

PaneLOVE: Láska, nebo nechtěné dědictví?

Někdo panel, jiný chanel?
Jak se změnilo naše vnímání
panelových sídlišť?
Stále platí přirovnání Václava
Havla o králíkárnách, nebo
jsme už vzali socialistickou
výstavbu na milost?

Jsou periferní sídliště koncept,
který docení teprve čas?
A už ten čas nastal?

TOMÁŠ BŘEZINA

PODNIKATEL,
BÝVALÝ POSLANEC

Jsem stárnoucí cholerik, který za socialismu prožil s rodinou 14 let v pražském Jižním Městě. Zakládali jsme tam naši rodinu. Ve výsledku tři skvělé děti. Dnes všichni žijeme v lásce a ve svornosti. Nikdo, kdo má trochu životního nadhledu a ekonomického vnímání reality, by neměl o sídlišťích hanlivě hovořit. Jednak se tím dotýká cca tři milionů žijících spoluobčanů, často tam dokonce velmi spokojených, a pak bohužel nevnímá realitu. Narodil jsem se v roce 1957 do náruče socialismu. Komunističtí pohlaváři a jejich přísluhovači byli hloupí, neuměli myslet, mluvit, neuměli nic. Pro řešení bytové otázky občanů tito lidé vymysleli sídliště. Všude. Ve velkých i malých městech, dokonce i na vesnicích. Všichni obyvatelé nechtěli ani neuměli emigrovat. Tak jsme tam bydleli. Současnost sídlišť není „vzetí je na milost“. Z demografického, ekonomického, ekologického, urbanistického a jiného hlediska je prostě máme. Je naprosto vyloučené se jich „zbavit“. Existují, žijí a bydlí tam miliony lidí. Nejlepší současné expertní mozky by měly sídliště po všech stránkách revitalizovat. Neohrnovat nad nimi nos. Dostavovat z nich města. Samozřejmě to stojí peníze. Je to však jediná reálná možnost. Nikoliv utopické snění o konci sídlišť. A kromě toho výhledově řešit, co s miliony tun betonu a oceli provést, až sídliště doslouží. Prostě život ve svojí syrové podobě.

MILAN KNÍŽÁK

VÝTVARNÍK, HUDEBNÍK,
PERFORMER

Problém panelových sídlišť už neexistuje. Jsou jen velké a globální problémy s ubytováním stále rostoucí populace, která vyžaduje určité standardy, z čehož pak vznikají neřešitelné problémy. Jiné řešení než koncentrované bydlení asi neexistuje. Kdybychom všem postavili rodinné domky, nezbylo by na zeměkouli místo na nic jiného. Paneláková sídliště jsou jen zdegenerovanou podobou funkcionalistických idejí. Dnes už asi nechut, kterou jsme vůči kýčovitě uniformním sídlištím cítili, vyvanula. Nehledě k tomu, že se sídliště drobnými doplňky humanizovala. Budoucnost, bude-li svět pokračovat v dosavadním vývoji, je jen v nějakých koncentrovaných sídlištích. Jaká bude jejich podoba a umístění, je otázka, která musí být globálně, konkrétně a prioritně řešena.

MARIAN LIPTÁK

ŠÉFREDAKTOR WEBU
PANELAKY.INFO

Sídliště se už stala plnohodnotnou součástí měst. Zejména pro mladší lidi, kteří se narodili po sametové revoluci, už nejsou tak spjatá s komunismem. Dnes už sídliště plní svou původní myšlenku – bydlení v zeleni. Stromy už mnohde přerostly paneláky a ptačí pohled i na ta nejmladší sídliště z 80. let vypadá, jako by se sídliště stavěla v lesích. Občanská vybavenost je na vysoké úrovni, některá větší sídliště mají své kulturní domy, nebo dokonce polikliniky. Největší nevýhodou sídliště je parkování – v době jejich projektování nikdo nepředpokládal, že jedna rodina bude mít mnohdy i více než jedno auto. Ovšem parkování je dnes problém ve všech částech měst s výjimkou nákupních center. Sídlištím škodí lidová nekoncepční barevnost fasád – lidé často nevidí dál než za hranici svého vchodu (domu). Řešením je při rekonstrukcích dodržet původní vzhled, který byl navržen architekty a zapadá do celého konceptu sídliště – na rozdíl od omalovánek, na kterých se obyvatelé shodnou někde v kočárkárně.

MATYÁŠ KRACÍK

ARCHITEKT,
PAMÁTKÁŘ

Obecné vnímání panelových sídlišť se podle mého názoru příliš nemění. Havlovo přirovnání ke králíkárnám nikdy nesdílela celá společnost. Spíše odráží porevoluční odpor ke všemu, co vzniklo za minulého režimu. Musíme si uvědomit, že panelové domy přinesly nový hygienický standard bydlení v době, kdy bylo běžné topit uhlím a chodit pro něj denně do sklepa. Voda tekla často jen na pavlači a studené záchody musely obsloužit i celé patro domu. Koupelny v dělnických čtvrtích chyběly úplně. Koncept modernistického, periferního sídliště u nás nikdy nepřestal fungovat. Naopak mnoha lidem vyhovuje. Pokud chcete například bydlet v kontaktu se zelení s dobrou dopravní dostupností a občanskou vybaveností, je panelové sídliště často ideální volbou. Nové obytné celky nevznikají podle jednotného urbanistického generelu, ale jako skrumáže developerských projektů a obvykle nevytváří kvalitní veřejný prostor ani občanskou vybavenost. Nejprodávavějším bytem v Praze je nyní 2+kk o 50 m², oproti tomu je „Husákovo 3+1“ luxus, kterému odpovídá i jeho cena.

Miloš Bučinský

OBNOVENÝ AREÁL PAMÁTKY V PODVEČERNÍ ATMOSFÉŘE

Peter Chvojka

NEJKRITICKĚJŠÍ STAV ALTÁNU V ROCE 2021

CHVÁLÍME

Příkladná záchrana výletní restaurace Rudolfov

Na sklonku listopadu 2023 byl obnoven a veřejnosti otevřen památkově chráněný hostinec, který se dlouho nacházel v torzálním technickém stavu. V mnoha ohledech cenná stavba z 60. let 19. století představuje jedno z dochovaných raných děl architekta Josefa Zítka.

Areál výletní restaurace se nachází nedaleko soutoku Nežárky a Rudolfovského potoka v místě někdejšího hamru pod čp. 121 při Nežárecké ulici v okrajové jindřichohradecké městské části Rudolfov poblíž Lišného dvora. Ten byl součástí majetku jindřichohradeckých Černínů. Přízemní stavbu restaurace s názvem Rudolfův dvůr na půdorysu nepravidelného kříže se zahradním pavilonem (altánem) hrázděné konstrukce s krytou kuželkovou

dráhou a skladištěm nechal postavit hrabě Karel Evžen Černín podle projektu architekta Josefa Zítka z roku 1862. K typickým znakům mimo jiné patřily sedlová střecha s vikýřem nebo zápraží v podélné části se čtveřicí dřevěných vyřezávaných sloupů. Josef Zítek pro Černíny projektoval přestavbu Černínského zámku a pivovar v Petrohradě na Lounsku. Všeobecně je autor známý projektem Národního divadla, Rudolfinu spolu s Josefem Schulzem nebo třeba karlovarské Mlýnské kolonády.

Místo, ke kterému vedla z města výletní promenáda, se po svém vzniku stalo vyhledávaným bodem společenského života a odehrávaly se tu četné slavnosti a studentské majálesy. Není bez zajímavosti, že jej v 70. letech 19. století navštívil skladatel Bedřich Smetana a v jednom z hostinských podkrovních pokojů byl v roce 1923 ubytován spisovatel Karel Čapek, který zde při jednom ze svých několika pobytů dokončil román Krakatit.

Zdejší jindřichohradecké panství bylo v rukou rodu Černínů do roku 1945. Po krátké soukromé epizodě převzal později po znárodnění provoz národní podnik Restaurace a jídelny (Raj), později spotřební družstvo Jednota. Neudržovaný prostor fungoval oficiálně do roku 1985 například jako stravovací zařízení (poslední maturitní večírek svědci v místě pamatují počátkem 90. let 20. století). Nový vlastník po roce 1990 neprovedl

TEXT KRYŠTOF HAVLICE
FOTO MILOŠ BUČINSKÝ, PETER CHVOJKA

Miloš Bučinský

ČELNÍ STĚNA OBNOVENÉHO ALTÁNU

Miloš Bučinský

CELKOVÝ POHLED NA OBNOVENÝ AREÁL OD SEVEROVÝCHODU

nutnou údržbu a o chátrající památku se vedly soudní spory v souvislosti s restitučními nároky předválečných majitelů.

Naděje ke změně přinesl až v roce 2004 univerzitní pedagog Peter Chvojka, který ji i s poničeným altánem koupil v dražbě po majiteli v exekuci. První záchranné práce týkající se nejnnutnějšího zabezpečení rozpadlé střechy, chybějících oken nebo dřevomorkou napadené konstrukce začal provádět svépomocí. Jeho snahu odkoupit pozemek pod budovou od Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových zhatily následně mnohaleté soudní spory, které majiteli zamezily na místě provádět stavební úpravy. Nepříjemné zkušenosti souvisely také s odcizením měděné střechy a ostatních částí stavby. Naplno se proto řádná a kompletní rekonstrukce rozběhla až v roce 2020. Před vznikem projektu obnovy od architekta Jana Kabeleho vlastníkem osobně navštívil a nastudoval všechny realizace Josefa Zítka. Návrh byl rovněž v souladu s požadavky památkové péče.

Nejpoškozenější znaky vykazoval altán, ze kterého se dochovaly prakticky jen tři obvodové stěny s kominem. Hlavním stavebním záměrem se tedy stalo navrácení původního architektonického vzezření jednotlivých součástí areálu včetně interiérů. Nemalá pozornost byla věnována například realizaci hrázděného zdiva do čela altánu včetně vstupního rizalitu,

veškerým dřevěným zdobným částem zastřešení nebo dveřním a okenním výplním. Interiér altánu tvoří síň s komorou (místnost v podobě salonku s technickým zázemím), původní plánová dokumentace vnitřní dispozice se nedochovala. Konstrukce hambalkového krovu altánu je příznána v hlavním síňovém prostoru. Dřevěné prvky jsou kryté barevným nátěrem, střecha je z vláknocementových šablon tmavého odstínu, klempířské prvky pak z pozinkovaného plechu. Podlahové vrstvy exteriéru tvoří kamenný materiál. V patře objektu výletní restaurace se nacházejí čtyři pokoje k ubytování.

Práce provedla jindřichohradecká stavební společnost Beneš, J. Hradec, s. r. o. Obnovený prostor otevřený u příležitosti 100. výročí vzniku Čapkova Krakatitu je v současnosti užíván pro restaurační, společenské a kulturní účely. Majitel k záchraně a obnově dodává: „Z kulturních památek, které se pokoušíme vrátit do života, je výletní restaurace Rudolfova objektem s pravděpodobně nejvyšší kulturněhistorickou hodnotou. Toho jsme si vědomi, proto byla za účelem rekonstrukce oslovena jindřichohradecká firma, která se na podobné objekty specializuje a má zkušenosti například s rekonstrukcí místního zámku, mimochodem třetího největšího na našem území, dále zámku Červená Lhota, hradu Landštejn a dalších. Podobně byl vybrán architekt, s nímž jsme dříve pracovali

na jiné kulturní památce, díky čemuž jsme vzájemně znali naše preference i argumentační zvyky. Rekonstrukce Rudolfova vzešla právě z této tripartitní debaty. Nalézt správnou chemii či klima mezi zúčastněnými se jeví jako hlavní předpoklad úspěchu.

Před obnovou jsme se vypravili nasát architekturu Josefa Zítka také z jiných jeho staveb. Pominu-li ty nejreprezentativnější, pak nás zaujal pivovar v Petrohradu na Lounsku a muzeum v německém Výmaru. Pokoušeli jsme se dostat původnímu projektu Rudolfova a dělat co nejméně změn. Ty si zpravidla vynutily nové hygienické parametry restaurace odlišné od podniků 19. století. Důležitou součástí záchranných prací představovaly taktéž ozdravení a chemické ošetření zdevastovaného zdiva i dřevěných prvků a ochrana domu před fatálně rozmnoženými dřevokaznými houbami a škůdci, jakož i podříznutí celé stavby. Samostatnou kapitolou byla volba interiérů, materiálů, barev. Domnívám se dle ohlasů laické i odborné veřejnosti, že se rekonstrukce zdařila, že do sebe vše zapadlo. V neposlední řadě nás provázelo i štěstí, neboť někdy se těžko bezesbytku předvídá, jak jednotlivé komponenty budou působit vcelku pospolu. Pro mě osobně bývá ukazatelem odpovědi na otázku, zda bych něco podruhé udělal jinak. V případě této stavby zatím nic takového neregistrujeme.” ■

COLBERTŮV MOST V DIEPPE VE FRANCII JE POSLEDNÍ OTOČNÝ MOST S PŮVODNÍM MECHANISMEM V EVROPĚ.

OD ROKU 2021 SE PAMÁTNÍK BUZLUZHA V BULHARSKU PROMĚŇUJE V ŽIVÉ KULTURNÍ CENTRUM.

PŘESAHY

Sedm ohrožených

Sedm nejohroženějších památek Evropy nesoutěží v tom, která dříve spadne či bude srovnána se zemí. Naopak, Europa Nostra se svým postavením mezi evropskými kulturními organizacemi, silným kulturním lobbíngem a informačními kanály snaží přispět k jejich záchraně.

Od roku 2013 vyhlašuje každý rok sedm staveb Evropy, jejichž památková hodnota je ohrožena. Zápisem do seznamu dostává významná stavba novou šanci. Seznam poukazuje na problematiku ohrožených památek. Důvody a příčiny jejich stavu se mezi evropskými zeměmi téměř neliší. Památku může nominovat organizace, nadace nebo jednotlivec, který má zájem na jejím zachování.

Příkladem může být Colbertův most ve francouzském Dieppe. Jde o poslední otočný most s původním mechanismem v Evropě. V roce 1899 jej navrhl Paul Alexandre za použití stejných konstrukčních technik a materiálů, jaké najdeme na Eiffelově věži. Jediné spojnici mezi historickým centrem a přístavní čtvrtí, která téměř bez oprav slouží 130 let a po které každý den přejede 12 000 aut a přejde 1 800 chodců, hrozila ze strany přístavních úřadů demolice. Pascal Stefani, tamní inženýr, sbíral sedm let podpisy občanů, diskutoval s úřady, podával žádosti o finanční podporu a most nominoval

v roce 2016 mezi Sedm nejohroženějších památek Evropy a uspěl. O čtyři roky později byla stavba prohlášena za národní kulturní památku, čímž se jí podařilo zachránit.

Památník Buzludzha patří mezi jednu z ikonických staveb budovaných v době komunistického Bulharska. Známy je nejen svým neobvyklým tvarem posazeným v krajině, ale i rozsáhlou mozaikou s postavami a milníky národní historie. Poté co komunistický režim v zemi padl, památník zůstal nevyužívaný. Cenné části byly rozkradeny a areál začal chátrat. Na jeho záchranu vznikla nadace, jejímž cílem se stalo znovuoživení místa a hledání nového účelu. Nominaci podala nadace ve spolupráci s britskou University of Central Lancashire. Brzy poté co Buzludzha získala ocenění Sedmi nejohroženějších památek, se ozvala americká nadace Getty. Díky její finanční podpoře se podařilo restaurovat vnitřní mozaiku o ploše kolem 937 m² a nastavit plán obnovy. Do ní se zapojil například německý ICOMOS a region Stara Zagora. Od roku 2021 probíhá na místě kulturní festival Buzludzha a památník se mění na živé kulturní centrum. Dnes je kdysi téměř zaniklá stavba národní kulturní památkou, která je součástí regionálních strategií na udržitelný turismus.

Nová výzva bude otevřena v průběhu června 2024. Vyhlášení Sedmi nejohroženějších památek Evropy proběhne v březnu 2025. ■
www.7mostendangered.eu

TEXT TOMÁŠ ŘEPA
FOTO ARCHIV EUROPA NOSTRA

ZPRÁVY ON-LINE

Kostel sv. Ignáce z Loyoly získal znovu důstojnou tvář

JIHLAVA | Dominanta města, chrám sv. Ignáce z Loyoly, se po dlouhých opravách střech a průčelí dočkala v prosinci 2023 znovuotevření veřejnosti. Bude znovu zpřístupněn pro duchovní aktivity a prohlídky. Projekt za 33 milionů korun umožnila podpora z norských fondů Evropské unie.

Karel Voldán

ROZHOVOR | S Radkem Ryšánkem o obnově bytu manželů Herdanových

BRNO | Městská část Brno-střed provádí za pomoci studentů brněnské Vyšší odborné školy restaurátorské obnovu mobiliáře cenného a památkově chráněného bytu rodiny významného průmyslníka. Na detaily jsme se zeptali dohlížečícího pedagoga a restaurátora v jedné osobě.

Radek Ryšánek

Vyšlo jihočeské číslo časopisu Památky

ČESKÉ BUDĚJOVICE | V prosinci 2023 vydal Národní památkový ústav jihočeské číslo časopisu Památky, které navazuje na úspěšnou řadu sborníků Památky jižních Čech. Periodikum seznamuje odbornou i laickou veřejnost s památkovým fondem a péčí o něj v jednotlivých regionech Česka.

Národní památkový ústav

FOTOGALERIE | Obnova barokní kaple sv. Václava v Suchdole

PRAHA | V roce 2022 byla dokončena tříletá obnova památkově chráněné stavby zahrnující úpravu jejího okolí a vybudování nového hřbitova. Objekt představuje cenný doklad drobné prosté barokní architektury spoluvytvářející obraz kulturní krajiny Suchdola.

Pavel Kůbeka

Neexistující památky Pardubického kraje v rozšířené realitě

PARDUBICKÝ KRAJ | Možnosti prezentace kulturního dědictví ve virtuální

světě se stále posouvají. Na Univerzitě Pardubice vyvinuli například aplikaci Nezmezelo, která vám umožní prozkoumat památkové objekty Pardubického kraje, které dnes již nestojí.

Přibýlo 18 nových národních kulturních památek

ČESKO | Na zasedání v prosinci 2023 vláda schválila návrh Ministerstva kultury na zápis 16 nemovitých a 2 movitých zástupců, které obdrží nejvyšší památkovou ochranu. Jde o radnice, zámek, pomník nebo historické tramvaje. Soubor získá tento status 1. července 2024.

Wikimedia commons: Radek Linnér, CC-BY-SA 3.0

ROZHOVOR | S Tomášem Karlem mimo jiné o nálezu unikátní malby

BUŠOVICE (ROKYCANSKO) | Během aktuální fáze obnovy cenného památkově chráněného zámeckého objektu došlo k nálezu unikátní barokní nástěnné malby. Na další podrobnosti jsme se zeptali specialisty z Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Plzni.

Zprávy pro vás připravujeme každý den. Sledujte nás on-line a odebírejte e-mailový zpravodaj.

www.propamatky.cz

FOTOREPORTÁŽ

FOTO ELIÁŠ HAVLICE

Revitalizace stanice metra Jiřího z Poděbrad

Dopravní podnik hlavního města Prahy dokončil v listopadu 2023 pod dohledem hlavní architektky pražského metra Anny Švarc stěžejní část citlivé obnovy druhé nejhlubší stanice sítě podzemní dráhy. Stanice linky A podle návrhu architektky Anny Hübschmannové byla zprovozněna v prosinci 1980. V podchodu se nachází keramické stěny sochaře Lubomíra Šílara a kamenný reliéf krále Jiřího z Poděbrad od Jiřího Duška. Rekonstrukce zahrnovala mimo jiné sanaci průsaků, vyměněno bylo přibližně 1 400 m² lamelových podhledů a odinstalováno, vyčištěno nebo vyměněno přes 3 000 m² ikonických hliníkových obkladů ve tvaru modrozelených konvexních a konkávních čóček podle návrhu architekta Jaroslava Otruby. Staré eskalátory nahradil nový systém a obklady v eskalátorovém tubusu prošly repasí. Nepůvodní zářivky v celém rozsahu byly vyměněny za úspornější LED osvětlení vsazené do podhledů dle původního řešení. Kromě eliminace reklamy jsou umístěny nové informační a navigační plochy dle designérského studia Side2 v rámci projektu Čitelná Praha. S cílem zajistit kompletní bezbariérovost probíhá ještě instalace výtahů. Zhotovitelem je sdružení společností STRABAG a AŽD Praha. Náklady včetně výtahů činí 1,29 miliardy korun. Projekt je spolufinancován z Operačního programu Praha – pól růstu ČR.

www.dpp.cz | www.metropraha.eu

Z MĚST A OBCÍ

JABLONNÉ V PODJEŠTĚDÍ

Pokračuje obnova kostela s netradičním využitím

U hradeb na jihovýchodním okraji památkové zóny města Jablonné v Podještědí se nachází původní kostel s komplexem budov. Objekt je v majetku města a vyžaduje rozsáhlé a finančně náročné opravy, kterým musí předcházet konečné rozhodnutí o jeho využití. Věž bývalého kostela Panny Marie je již po rekonstrukci, z její výše je úžasný výhled do okolí. V loňském roce započala záchrana zadního traktu, který kdysi sloužil jako pivovar. Střední část rozsáhlého objektu má zabezpečenou střechu. Rozlehlé jsou i sklepní prostory včetně ojedinělé ledárny. Loď kostela je zachována v původní dispozici obvodových zdí, ale interiéry uvnitř jsou následným necírkvním užíváním členěny do několika pater. Ty by mohly sloužit například jako restaurace s ubytováním. Nabízí se tam i místo pro společenský sál a další výstavní prostory.

www.jablonnevp.cz

Město Jablonné v Podještědí

JEVIČKO

Městská věž se dočká opravy krovu

Městská věž bývala ve středověku součástí obranného systému Jevíčka. U jedné z nejvýznamnějších památek městské památkové zóny však město od roku 2020 řeší problematický stav dřevěných konstrukcí krovu. Ty jsou napadeny tesaříkem krovovým a dřevokaznou houbou outkovkou. Některé části krovu je nutné již vyměnit, a proto byl zadán projekt havarijní opravy věžového krovu u společnosti INRECO. Poškozené dřevěné prvky, případně jejich části budou nahrazeny kopie-mi. Střešní krytina bude vyměněna za novou, opět z měděného tabulového plechu. V loňském roce začala radnice Jevíčka jednat s Místní akční skupinou Moravskotřebovsko a Jevíčko o dotačním financování této náročné opravy. Její předpokládaná cena by podle projektového rozpočtu měla být 10,3 milionu korun. Aktuálně probíhá výběrové řízení na zhotovitele stavby. Městu se však na obnovu podařilo získat 9,31 milionu korun z Integrovaného regionálního operačního programu, což představuje zhruba 90 % celkových nákladů projektu.

www.jevicko.cz

Město Jevíčko

SLANÝ

Zrenovovaný zvon „umíráček“ opět na svém místě

V dubnu 2023 byl z kostela sv. Gotharda snesen nejmenší ze zvonů Erasmus. Prošel si renovací a již 29. listopadu téhož roku byl do věže slavnostně instalován. Jeho snesení i vytažení bylo nutné provést pomocí lan, několika silných mužských paží a horolezeckého umu. Tento devětaosmdesátikilový „umíráček“ zasvěcený sv. Erasmovi o průměru 49,8 cm byl ulit v roce 1545 zvonařem Stanislavem pražským a samotného restaurování se ujal zvonař Petr Rudolf Manoušek ze Zbraslavi, kde jeho rodina mívala zvonařskou dílnu. Zvon byl odborně konzervován, upraven zádlab pro korunu zvonu v hlavě a získal i nové srdce. Pro jeho správnou instalaci bylo nutné upravit i zvonovou stolicí/pouzdra ložisek. V plánu je restaurování celé historické části zvonové soustavy kostela. Měla by tedy postupně následovat i renovace prostředního zvonu Vojtěcha, odlitého v roce 1508 pražským novoměstským zvonařem Mistrem Bartolomějem, a nejstaršího Gotharda, odlitého v roce 1494 pražským novoměstským zvonařem Jiřím Konvářem.

www.meuslany.cz

Petr Vácha

Přinášíme aktuality z míst, kde se aktivně věnují péči o kulturní dědictví. Uvedené texty jsou publikovány v rámci mediální spolupráce redakce s městy a obcemi.

SLAVKOV

Boží muka sv. Vendelína se dočkají opravy

Restaurátorský tým Josefa Červinky, který vloni dokončil v zámeckém parku renovaci 46 barokních soch, pokračoval také restaurováním kulturní památky – boží muka sv. Vendelína. Vzácnou stavbu z 18. století najdeme v Jiráskově ulici. Běžnému návštěvníkovi je však téměř skryta, neboť se nachází v koutku ulice jen pár metrů od barokního zámku. Jedná se o hodnotný doklad pozdního baroka z poloviny 18. století. Boží muka mají bohatě tvarovaný podstavec, štukové dekory a reliéfy. Je to ikonograficky a historicky cenný typologický příklad drobné sakrální architektury v regionu. Cílem prací restaurátorů bylo odstranění nevhodných vrstev a doplňků, oprava trhlin a jejich zpevnění a snížení salinity několika cykly odsolovacích omítek. Práce trvaly do konce roku 2023 a měly by pokračovat další etapou v letošním roce. Náklady zatím dosáhly 443 tisíc korun, přičemž Jihomoravský kraj uvolnil na opravy 180 tisíc korun z dotačního programu Podpora rozvoje v oblasti památkové péče.

www.slavkov.cz

Město Slavkov

SOBĚSLAV

Nově zrestaurovaný oltář zdobí kostel sv. Marka

Koncem roku 2023 se do kostela sv. Marka vrátil hlavní oltář, který v polovině 17. století z polychromovaného dřeva vytvořil řezbář Wolfgang Eck z Jindřichova Hradce. Oltář v šedo-zlaté přemalbě z 18.–19. století byl v kostele až do roku 1967. Poté byl všechna mobiliář (již v dezolátním stavu) demontován a uložen v depozitáři Blatského muzea ve Veselí nad Lužnicí. Tam byl doposud, jen vybrané části sochařské výzdoby a hlavní obraz byly umístěny ve stálé expozici Blatského muzea v Soběslavi. Hlavní oltář se do kostela sv. Marka vrátil po náročné restaurátorské práci, kterou zadalo Husitské muzeum v Táboře. Občané města si jej budou moci prohlédnout i s komentářem začátkem června během festivalu Noc kostelů nebo během jiných kulturních akcí pořádaných v kostele v letošním roce.

www.musobeslav.cz

Město Soběslav

ŽATEC

Poosmé je Žatec krajským historickým městem roku

Město Žatec opět triumfovalo v krajském kole soutěže Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón. Je to už osmé vítězství Žatce nad ostatními městy Ústeckého kraje. V tomto roce se soutěže účastnily také Chomutov a Klášterec nad Ohří. V roce 2023 proběhlo v Žatci celkem 11 akcí obnov kulturních památek v městské památkové zóně i městské památkové rezervaci, což svědčí o pečlivém přístupu k zachování historického dědictví. Navíc bylo šest akcí realizováno také na objektech, které nejsou památkově chráněny, ale nacházejí se na chráněném území s finanční podporou z Fondu regenerace, který poskytuje samotné město Žatec. Tato výhra posouvá Žatec opět do národního kola soutěže Historické město roku 2023, což lze považovat za další úspěch města v péči o kulturní dědictví.

www.mesto-zatec.cz

Petra Šilhavá

Foto: Spolek A dít?

SOUVISLOSTI

Jako fénix z popela vstal před časem doslova k novému životu Mederův dům v Žatci. Pozdně gotická stavba, nebo spíše její ruiny, se ještě v roce 2016 nacházela v žalostném stavu a nebyt místních patriotů byla by pravděpodobně na místě dnes jen proluka nebo možná úplně jiný projekt. Záchranu inicioval Petr Antoni, lokální patriot a zakladatel neziskové organizace Spolek Mederova domu. Díky jeho úsilí a nadšení se podařilo zmobilizovat širokou podporu a shromáždit finanční prostředky na rozsáhlou rekonstrukci. Vzácná památka nyní slouží jako kulturní centrum s muzeem, výstavním prostorem a nabízí i vzdělávací programy pro školy.

Pro mě osobně je to krásný příklad zdařilé spolupráce mezi státem, krajem, městem, neziskovým sektorem a širokou veřejností.

Tato záchrana je inspirativním příkladem, čeho lze dosáhnout, když se spojí nadšení, odhodlání a síla komunity. Kromě dotací a vlastních prostředků se totiž na záchraně této památky podíleli také lidé z bližšího i vzdálenějšího okolí. Dary od fyzických a právnických osob činily více než 1 milion korun. A právě takové příběhy s dobrým koncem můžeme představovat napříč Českem díky pravidelným dárcům.

Zapojte se také

Darujte pravidelně
a podpořte české
kulturní dědictví:

darujme.cz/propamatky

Jsem rád, že jsem Petrovi mohl pomoci s konzultací k jeho záměru a následně s propagací. Přál bych si více takových příkladů.

Aleš Kozák

MÁME VYBRÁNO

Jedinečná konference – setkání a diskuze s majiteli památek, kteří svými příběhy inspirují ostatní.

21. května 2024 | klášter dominikánů v Praze

www.mamevybrano.cz

HLAVNÍ PARTNER PORTÁLU A ČASOPISU PROPAMÁTKY

Pálené tašky značky TONDACH navazují na tisíciletou tradici používání tohoto druhu střešní krytiny, z čehož vyplývá závazek uchovávat ráz střešní krajiny zejména z pohledu materiálu a tvarů také do budoucna. Výrobky

této značky mají nejdelší záruku na základní střešní tašky vyráběné u nás, a to 33 let. Životnost pálených tašek ale činí až 100 let.

www.tondach.cz

ODBORNÍ PARTNEŘI

Antikhaus

HISTORICKÁ OKNA

Okna a dveře pro historické budovy – kde jiní končí, my začínáme.

www.antikhaus.cz

Bochemit®

WOOD CARE SINCE 1968

Likvidace dřevokazného hmyzu a následná ochrana dřeva proti hmyzu, houbám i plísním

www.bochemitshop.cz

Dokumentujeme památky metodami 3D skenování, bezpilotním snímkováním včetně zpracování dat.

www.g4d.cz

Keramika jako kámen: pálené kameninové stavební materiály pro opravy historických staveb

www.cihelnakadan.cz

Využijte více než 25 let našich zkušeností s osvětlením památek, galerií a muzeí.

www.etna.cz

Kompletní servis v projektovém řízení, poradenství a financích se zaměřením na dotace v oblasti památek a muzeí

www.simplypro.cz

Kvalitní minerální nátěrové systémy pro restaurování a obnovu památek

www.keim.cz

BE SURE. BUILD SURE.

Prověřené maltové směsi pro památky a řešení vlhkostních problémů u historických objektů

www.mc-bauchemie.cz

Znáte důvěryhodné a seriózní společnosti, které působí v oblasti obnovy a péče o památky u nás? Dejte nám o nich vědět.

PROPAMÁTKY

Ročník 13, číslo 1, vychází 4x ročně

Vydává: Institut pro památky a kulturu, o. p. s.

Šéfredaktorka: Jitka Skořepová

Redakce: Kryštof Havlice, Zbyněk Konvička,

Aleš Kozák, Kristýna Julinová, Jan Štífler

Jazyková redakce: Lenka Kuboušková,

Jindřiška Kukrálová, Zuzana Richterová

Grafická úprava: Jiří Pobřísl a Jan Šturo

Evidenční číslo: MK ČR E 20818

© Institut pro památky a kulturu, o. p. s.

E-mail: redakce@propamatky.cz